

ПОКАЗАТЕЉИ КВАЛИТЕТА
ЗА ОБЛАСТ
„СТИЦАЊЕ И ОБНОВА ЗНАЊА И ВЕШТИНА
ЗАПОСЛЕНИХ“
У БОЛНИЦАМА У БЕОГРАДУ
2012-2020

Мр сц. мед. др Анђелија Нешковић

Градски завод
за јавно здравље
Београд

САДРЖАЈ

Показатељи квалитета у области стицања и обнове знања.....	2
УВОД.....	3
Процент особа које су бар једном похађале курс, семинар, или учествовале на конгресу или стручном састанку из области која је релевантна за њихов стручни рад.....	4
Број радионица, едукативних скупова и семинара одржаних у здравственој установи	10
Број акредитованих програма континуиране медицинске едукације од стране Здравственог савета Србије, а чији су носиоци (предавачи) запослени у здравственој установи.....	14
Постојање плана едукације за све запослене у здравственој установи	Error! Bookmark not defined. 17
ЗАКЉУЧАК.....	18
ЛИТЕРАТУРА	19

Стицање и обнова знања и вештина запослених

Показатељи квалитета који се прате у области стицања и обнове знања и вештина запослених у здравственој установи су:

1. Постојање плана едукације за све запослене у здравственој установи
2. Број радионица, едукативних скупова и семинара одржаних у здравственој установи
3. Процент особа које су бар једном о трошку установе похађале курс, семинар, или учествовале на конгресу или стручном састанку из области која је релевантна за њихов стручни рад
4. Број акредитованих програма континуиране медицинске едукације од стране Здравственог савета Србије, а чији су носиоци (предавачи) запослени у здравственој установи.

УВОД

У складу са чланом 171 Закона о здравственој заштити („Службени гласник РС“ бр. 25/19), здравствени радници и здравствени сарадници имају право и дужност да у току рада стално прате развој медицинске, стоматолошке, фармацеутске, као и других одговарајућих наука и да се стручно усавршавају ради одржавања и унапређења квалитета свога рада.

Праћење показатеља квалитета из области стицања и обнове знања и вештина запослених уведено је 1. јула 2004. године, актом министра здравља „Објашњење за праћење квалитета рада у здравственим установама“. Овим документом је дефинисано да најмање 30% запослених у току календарске године треба да учествује у базичној обуци за унапређење квалитета стручног рада, и то највише пет радних дана који се плаћају на терет послодавца. Правилником о показатељима квалитета здравствене заштите из 2007. године („Службени гласник РС“ бр. 57/2007) је озакоњена обавеза здравствених установа да омогуће учешће најмање 30% запослених у обуци и едукацији на терет послодавца. Све здравствене установе су имале обавезу да прате и извештавају о три показатеља квалитета: проценту запослених који су учествовали у стицању и обнови знања у току календарске године, броју радионица, едукативних скупова и семинара одржаних у здравственој установи и да ли постоји план едукације за све запослене у установи.

Доношењем новог Правилника о показатељима квалитета здравствене заштите („Службени гласник РС“ бр. 49/2010), промењени су показатељи квалитета у области стицања и обнове знања, а додат је и један нови показатељ (број акредитованих програма континуиране медицинске едукације). Показатељ који се односи на проценат особа које су бар једном учествовале на едукацији о трошку установе је измењен, тако да се односи само на здравствене раднике и сараднике, а не на укупан број запослених у установи, док је показатељ који се односи на број одржаних стручних скупова и семинара у здравственој установи промењен тако да обухвата само акредитоване програме. Здравствене установе прате и извештавају о овим показатељима квалитета од 1. јула 2011. године.

У овом поглављу су анализирани показатељи квалитета у области стицања и обнове знања запослених у 2020. години у 24 стационарне установе у Београду, с обзиром да Клиника за рехабилитацију „Др Мирослав Зотовић“ и Институт за медицину рада Србије „Др Драгомир Карајовић“ нису доставиле податке. Такође су анализирани подаци и трендови у деветогодишњем периоду, од 2012. до 2020. године (подаци за 2011. годину су искључени из анализе, с обзиром да постоје само за шестомесечни период – од 1. јула до 31. децембра) за свих 26 болница. Подаци су приказани збирно за све болнице у Београду, као и по појединачним установама. За потребе ове анализе све болнице су груписане у 5 група:

- ✓ I група : КЦС и 4 клиничко-болничка центра;
- ✓ психијатријске болнице: Институт за ментално здравље, Клиника за психијатријске болести „Др Лаза Лазаревић“, Специјална болница за болести зависности и Клиника за неурологију и психијатрију за децу и омладину;
- ✓ педијатријске болнице: Универзитетска дечја клиника, Институт за здравствену заштиту мајке и детета Србије „Др Вукан Чупић“ и Институт за неонатологију;
- ✓ болнице за рехабилитацију: Институт за рехабилитацију, Клиника за рехабилитацију „Др Мирослав Зотовић“, Специјална болница за рехабилитацију и ортопедску протетику и Специјална болница за церебралну парализу и развојну неурологију;
- ✓ остале болнице (9 болница).

1. Процент особа које су бар једном о трошку установе похађале курс, семинар, или учествовале на конгресу или стручном састанку из области која је релевантна за њихов стручни рад

- *Израчунава се као број здравствених радника и здравствених сарадника у болници који су бар једном у току извештајног периода о трошку установе похађали курс, семинар или учествовали на конгресу из области која је релевантна за њихов рад, подељен са бројем запослених здравствених радника и сарадника и помножен са 100.*
- *Овом евиденцијом нису обухваћени запослени који су на специјализацијама, субспецијализацијама, магистарским или докторским студијама.*
- *Под термином «на терет послодавца», односно «о трошку установе» подразумева се да је здравствена установа учествовала у трошковима едукације запослених на било који начин: директном новчаном надокнадом трошкова едукације (котизација, смештај, пут) или давањем сагласности за плаћено одсуство (дневница) у случају постојања донатора новчаних средстава. Такође, подразумева и све облике едукације које су одржане у здравственој установи (за запослене), без обзира да ли трошкови организације иду на терет послодавца или су донирани од стране других лица или организација.*

Према члану 150 Закона о здравственој заштити, здравствени радници су: доктори медицине, доктори денталне медицине, магистри фармације, магистри фармације – медицински биохемичари, медицинске сестре, здравствени техничари и друга лица са завршеном високом, односно средњом школом здравствене струке.

Здравствени сарадници су лица која обављају одређене послове здравствене заштите у здравственој установи, а немају стечено средње, односно високо образовање здравствене струке.

Све бржи развој медицинског знања, нових лекова и других технологија утиче да здравствени радници и сарадници током целог радног века, морају да уче и усвајају нове методе и протоколе у дијагностици и терапији, односно да прате и примењују најновија достигнућа у својој професији. На тај начин унапређују квалитет свог рада и постижу боље резултате у лечењу, чиме омогућавају и веће задовољство пацијената. Стално учење и усавршавање у струци је и неопходан услов за обнову лиценце. Здравствени радници у Србији треба да сакупе 140 бодова у периоду важења лиценце у поступку континуиране медицинске едукације кроз програме везане за делатност коју обављају, да би могли да обнове лиценцу (Правилник о ближим условима за издавање, обнављање или одузимање лиценце члановима комора здравствених радника „Службени гласник РС“ бр. 119/2007, 23/2009, 40/2010 и 102/2015).

Истраживања су показала да су програми лиценцирања и сертификације медицинских сестара повезани са смањењем стопе падова пацијената (1), нижом стопом болничких инфекција (2) и нижим морталитетом. (3) Сертификовани хирурзи су имали нижу стопу морбидитета и морталитета код ресекције колона (4), док је смртност од акутног инфаркта миокарда била за 19% мања код пацијената које су лечили сертификовани кардиолози (5).

Као најчешће препреке за похађање програма континуиране медицинске едукације, лекари у Јапану су навели: неадекватно време одржавања, избор тема, квалитет програма и финансијске разлоге. (6)

Пандемија заразне болести COVID – 19 је обележила 2020. годину и рад здравствених установа. Неке болнице су, већи или мањи део године, радиле у ковид режиму, збрињавајући само оболеле од ове заразне болести (сва 4 клиничко-болничка центра, неке клинике КЦС, Институт за реуматологију, Институт „Бањица“, Институт за медицину рада Србије, Специјална болница за интерне болести Младеновац, Институт за рехабилитацију, Клиника за рехабилитацију „Др М. Зотовић“). Неке болнице су радиле у комбинованом режиму (ГАК „Народни фронт“, Специјална болница „Свети Сава“, Универзитетска дечја клиника, Институт за здравствену заштиту мајке и детета Србије, Клиника за психијатријске болести „Др Лаза Лазаревић“).

У циљу сузбијања епидемије, у марту 2020. године наредбом Министра здравља, здравственим установама је омогућено да изврше пријем доктора медицине и медицинских сестара у стални радни однос. Због тога је значајно повећан број здравствених радника. И поред тога, вршена је прерасподела кадра, тако да су у ковид болнице и привремене ковид болнице (Сајам, „Арена“) упућиване екипе из других болница, али и установа примарне заштите.

У оквиру противепидемијских мера, током већег дела године је било забрањено организовање већих скупова, због чега се постепено прелазило на on-line едукације. Међутим, у склопу праћења показатеља квалитета, није дефинисан начин праћења и извештавања учесника који су похађали овај вид едукација. Због тога, као и чињенице да неке болнице евидентирају само учеснике екстерних едукација за које је здравствена установа сносила трошкове, а не и интерних едукација, постоје велике разлике између установа у приказаним резултатима о учешћу запослених у стицању и обнови знања и вештина током 2020. године.

Резултати

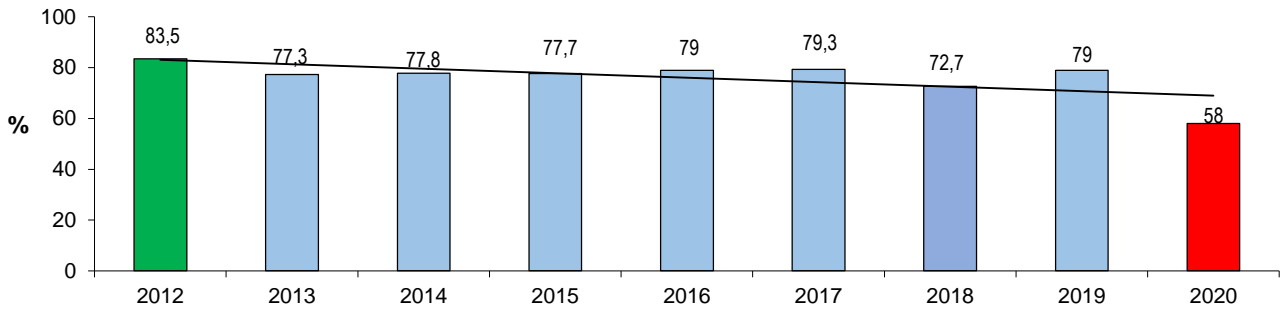
У 25 београдских болница у 2020. години (без Клинике за рехабилитацију „Др Мирослав Зотовић и Института за медицину рада Србије „Др Драгомир Карајовић“, који нису доставили податке), је радило 16.907 здравствених радника и сарадника. То је више у односу на претходну годину за 948 или 6% (разлика је рачуната за ових 25 болница). У највећим болницама, КЦС (498 радника више) и 4 клиничко-болничка центра, примљен је највећи број радника, тако да је број запослених у овим установама за 876 већи у односу на 2019. годину.

Због ванредне ситуације, први пут у 2020. години, добијени су непотпуни подаци о стицању и обнови знања и вештина о трошку установе, односно чак 8 болница није доставило наведене податке: КБЦ „Звездара“, КБЦ „Земун“, Институт „Бањица“, Специјална болница за болести зависности, Специјална болница за ендемску нефропатију, Завод за психофизиолошке поремећаје и говорну патологију, Клиника за рехабилитацију „Др М. Зотовић“ и Институт за медицину рада Србије. У преосталих 18 болница, у стицању и обнови знања и вештина похађањем курсева, семинара или учешћем на конгресу из области која је релевантна за њихов стручни рад, учествовало је 7.805 радника, за 4.856 (38%) мање у односу на претходну годину.

У односу на укупан број запослених у 25 болница, 46% запослених је учествовало у стицању и обнови знања и вештина. У циљу исправнијег рачунања овог показатеља, **коришћени су подаци само за 18 болница** које су доставиле податке за 2020. годину. У њима је 58% запослених здравствених радника и сарадника учествовало у стицању и обнови знања, што је најмања вредност у посматраном периоду (графикон 1). У периоду 2012-2019. године овај показатељ има опадајући тренд који није статистички значајан ($b=-0,580$, $p=0,232$), као и у периоду 2012-2020. године ($b=-1,758$, $p=0,054$).

И у овом извештајном периоду, **подаци за Клинички центар Србије су некомплетни** (подаци клиника за: гастроентерологију, гинекологију и акушерство, ендокринологију, дерматовенерологију, нефрологију, ортопедску хирургију, офталмологију, болничку апотеку, службу болничке епидемиологије и управу садрже само број запослених, а недостају сви показатељи који се односе на стицање и обнову знања запослених).

Графикон 1. Процент запослених у болницама у Београду који су учествовали у обнови знања и вештина, 2012-2020.

Напомена: Подаци за 2020. годину се односе само на 18 болница, па нису упоредиви са претходним годинама.

Посматрано по установама, присутне су велике разлике у вредности овог показатеља. Мање од 30% запослених је учествовало у стицању и обнови знања и вештина на терет послодавца у 6 болница: КБЦ „Бежанијска коса“ (0,6%), Институту за кардиоваскуларне болести „Дедиње“, Специјалној болници за церебралну парализу и развојну неурологију и Специјалној болници за рехабилитацију и ортопедску протетику (по око 5%), Институту за неонатологију (10%) и Специјалној болници за интерне болести Младеновац (28%).

У 4 болнице су сви здравствени радници и сарадници учествовали у стицању и обнови знања и вештина (Институту за онкологију и радиологију Србије, Институту за ментално здравље, Клиници за психијатријске болести „Др Лаза Лазаревић“, Институту за рехабилитацију), а преко 90% у Институту за реуматологију и Специјалној болници за цереброваскуларне болести „Свети Сава“.

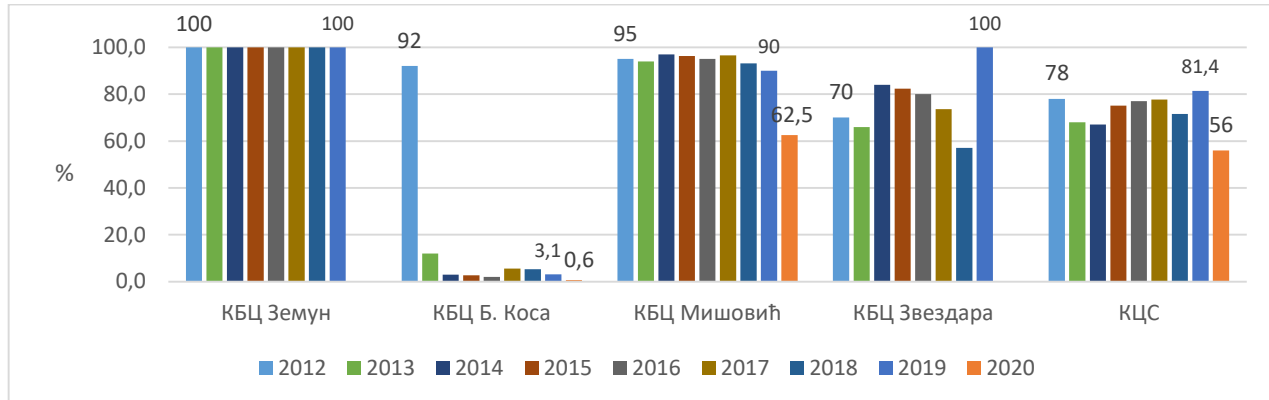
У осталих 6 болница је едуковано између 40% и 65% запослених. Едукацијама је обухваћено 56% у КЦС (80% у клиникама које су доставиле комплетне податке), 62,5% у КБЦ „Др Драгиша Мишовић“, 67% у ГАК „Народни фронт“, 83% у Универзитетској дечјој клиници, 61% у Институту за здравствену заштиту мајке и детета Србије, а 41% у Клиници за неурологију и психијатрију за децу и омладину.

Ове болнице се веома разликују по намени (опште, специјалне), величини, врсти, дужини хоспитализације, нивоу заштите (секундарни, терцијарни), наставном статусу, опремљености, али и по броју и структури запослених у односу на старост, пол, занимање и др. што такође узрокује различите вредности показатеља квалитета. Наведене специфичности морају се узети у обзир приликом тумачења добијених резултата. Због тога су, за потребе ове анализе, све болнице груписане у 5 група, и у оквиру група је вршено упоређивање показатеља квалитета у области стицања и обнове знања и вештина здравствених радника и сарадника.

Посматрајући Клинички центар Србије и клиничко-болничке центре као сродне установе и као највеће болнице које збрињавају око 60% хоспитализованих пацијената у Београду, и имају највећи број запослених (10.478 здравствених радника и сарадника или 62%), уочавају се разлике у овом показатељу (графикон 2). Најмањи број здравствених радника и сарадника који су учествовали у стицању и обнови знања и вештина, као и ранијих година, био је у КБЦ „Бежанијска коса“ (0,6%), где су евидентирани само учесници екстерних едукација, што није у складу са методологијом извештавања овог показатеља. КБЦ „Земун“ није доставио податке (у свим претходним годинама су сви здравствени радници и сарадници били укључени у стицање и обнову знања). И КБЦ „Звездара“ није доставио податке, а у периоду од 2012. до 2019. године, тренд је растући, без статистичке значајности ($b=1,564$, $p=0,481$). У Клиничком центру Србије у периоду од 2012. до 2019. године тренд је растући ($b=0,871$, $p=0,299$), а опадајући у периоду 2012-2020. године ($b=-0,603$, $p=0,584$). У КБЦ „Др Драгиша Мишовић“ у 2020. години је 62% запослених учествовало у едукацијама, што је

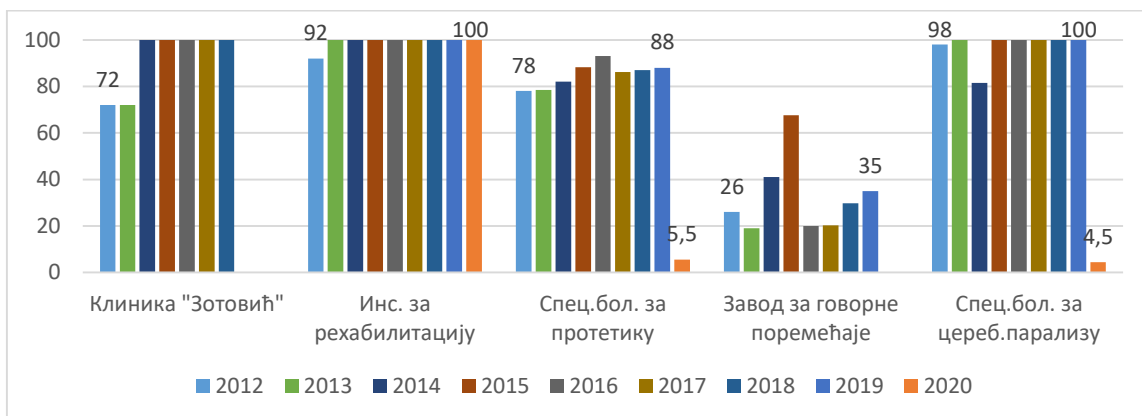
најмања вредност у посматраном периоду, а тренд је опадајући у периоду 2012-2019. год. ($b=-0,494$, $p=0,196$), као и од 2012. до 2020. год. ($b=-2,488$, $p=0,073$).

Графикон 2. Процент здравствених радника и сарадника који су учествовали у стицању и обнови знања у КЦС и КБЦ, 2012-2020.

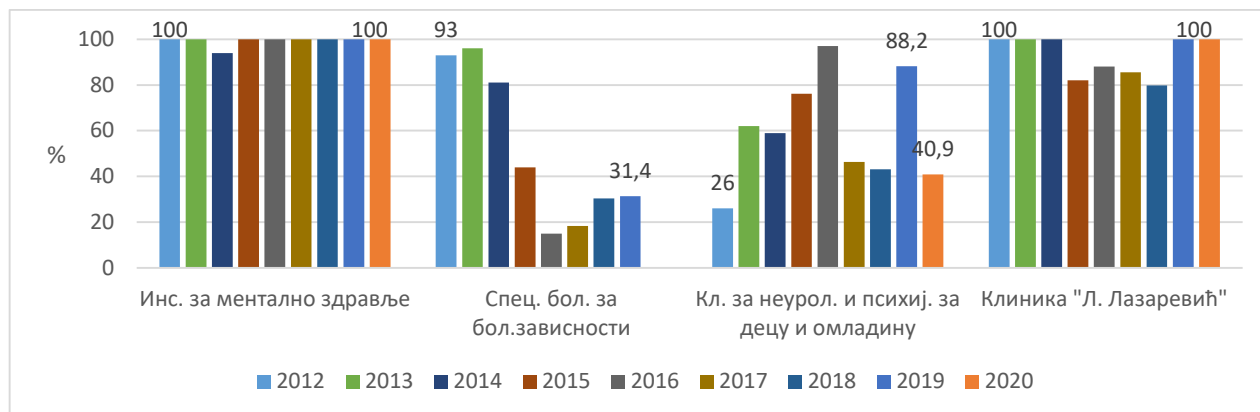
У болницама у којима се врши рехабилитација болесника, највише здравствених радника и сарадника је било на едукацији у Институту за рехабилитацију, 100%. У Специјалној болници за церебралну парализу и развојну неурологију и Специјалној болници за рехабилитацију и ортопедску протетику овај показатељ износи око 5%, док Завод за психофизиолошке поремећаје и говорну патологију и Клиника за рехабилитацију „Др М. Зотовић“ нису доставили податке (графикон 3). У Специјалној болници за рехабилитацију и ортопедску протетику, овај показатељ има статистички значајан растући тренд у периоду 2012-2019. ($b=1,545$, $p=0,041$), а опадајући у периоду 2012-2020. ($b=-4,277$, $p=0,249$). И у Специјалној болници за церебралну парализу и развојну неурологију, због последње године, тренд је опадајући ($b=-5,550$, $p=0,184$). У периоду 2012-2019. године тренд је био растући у Заводу за психофизиолошке поремећаје и говорну патологију, али без статистичке значајности ($b=0,081$, $p=0,977$).

Графикон 3. Процент здравствених радника и сарадника који су учествовали у стицању и обнови знања у болницама за рехабилитацију у Београду, 2012-2020.

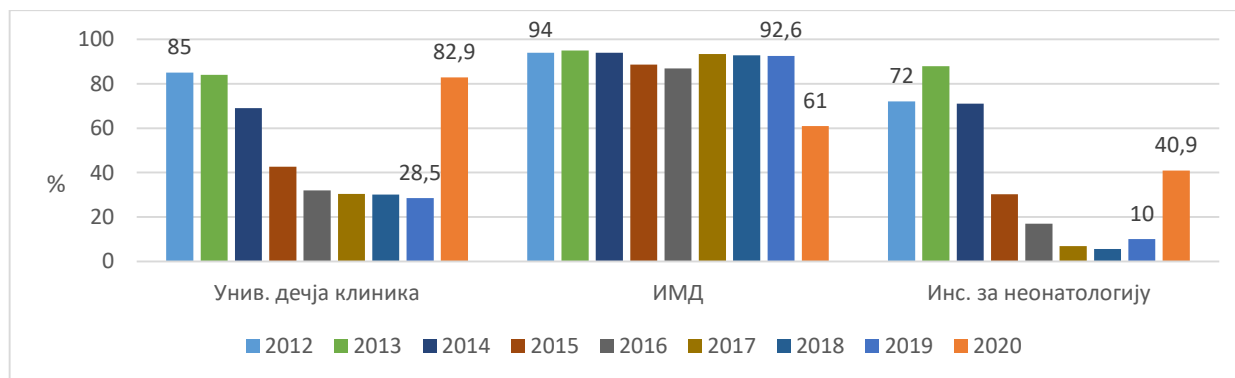
У болницама које се баве заштитом менталног здравља, у свим посматраним годинама, најмање је било запослених на едукацији у Специјалној болници за болести зависности, а највише у Институту за ментално здравље, где сви запослени учествују у стицању и обнови знања (графикон 4). У Клиници за неурологију и психијатрију за децу и омладину број здравствених радника и сарадника је мали, па су присутне велике осцилације овог показатеља, а у периоду 2012-2019. године тренд је растући, без статистичке значајности ($b=3,854$, $p=0,334$), док је у периоду 2012-2020. тренд опадајући ($b=-1,150$, $p=0,785$). У Клиници за психијатријске болести „Др Лаза Лазаревић“, иако су сви запослени били обухваћени едукацијама у последње две године, тренд овог показатеља је опадајући ($b=-0,613$, $p=0,623$).

Графикон 4. Процент здравствених радника и сарадника који су учествовали у стицању и обнови знања у болницама за заштиту менталног здравља у Београду, 2012-2020.

У групи педијатријских болница у Београду, проценат запослених здравствених радника и сарадника који су учествовали у стицању и обнови знања у Институту за здравствену заштиту мајке и детета Србије „Др Вукан Чупић“ има високе вредности у свим посматраним годинама, а тренд је опадајући, али без статистичке значајности ($b=-2,280$, $p=0,100$). У Универзитетској дечјој клиници је 83% запослених учествовало у стицању знања у 2020. години, знатно више него претходних година, али је тренд и даље опадајући ($b=-5,887$, $p=0,044$), слично као и у Институту за неонатологију, ($b=-8,547$, $p=0,023$), где су ранијих година били евидентирани само учесници екстерних едукација, што није у складу са методологијом извештавања овог показатеља (графикон 5).

Графикон 5. Процент здравствених радника и сарадника који су учествовали у стицању и обнови знања у педијатријским болницама у Београду, 2012-2020.

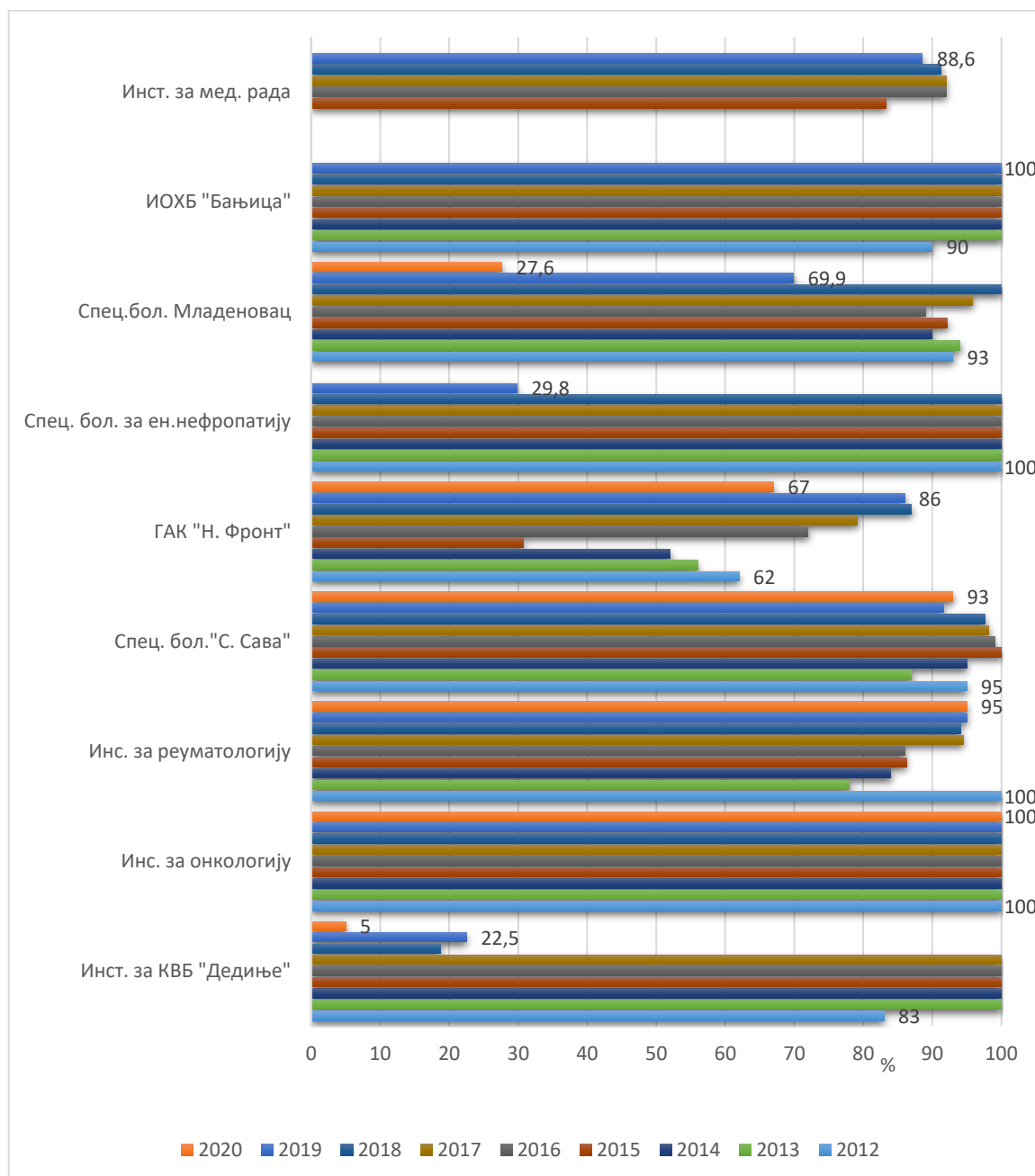
И у групи преосталих болница постоје велике разлике у овом показатељу. Процент здравствених радника и сарадника који су учествовали у стицању и обнови знања има вредности од 100% у Институту за онкологију и радиологију Србије а само 5% у Институту за кардиоваскуларне болести „Дедиње“ (графикон 6). У анализираном периоду постоје велике варијације вредности овог показатеља у Институту за КВБ „Дедиње“, вишеструко смањење од 2018. године, као и у Специјалној болници за ендемску нефропатију (вишеструко смањење у 2019. години, а без података за 2020. годину), што указује на сумњив квалитет извештавања.

У Специјалној болници за цереброваскуларне болести „Свети Сава“ 93% запослених здравствених радника и сарадника је учествовало у стицању и обнови знања у 2020. години, а тренд овог показатеља је растући ($b=0,197$, $p=0,791$), као и у Институту за реуматологију, где је едуковано 95% запослених у 2020. години ($b=0,990$, $p=0,306$). Растући тренд је и у ГАК „Народни фронт“ ($b=3,808$, $p=0,103$), а 67% запослених је учествовало и стицању и обнови знања у 2020. години. У Специјалној болници за интерне болести Младеновац тренд је био растући у периоду 2012-2019. године ($b=0,055$, $p=0,504$), али је у 2020. години

вредност овог показатеља била најмања (27%), тако да је у периоду 2012-2020. године тренд опадајући ($b=-5,170$, $p=0,071$),

У Институту за медицину рада Србије „Др Драгомир Карајовић“ тренд у 5 година (од 2015. до 2019.), за које постоје подаци, је био растући ($b=0,990$, $p=0,479$), као и у Институту за ортопедско-хируршке болести „Бањица“ (за период 2012-2019. године), који такође, није доставио податке за 2020. годину.

Графикон 6. Процент здравствених радника и сарадника који су учествовали у стицању и обнови знања у осталим болницама у Београду, 2012-2020.

2. Број радионица, едукативних скупова и семинара одржаних у здравственој установи

- *Извештава се као апсолутни број акредитованих програма (радионица, едукативних скупова и семинара) одржаних у здравственој установи у календарској години*

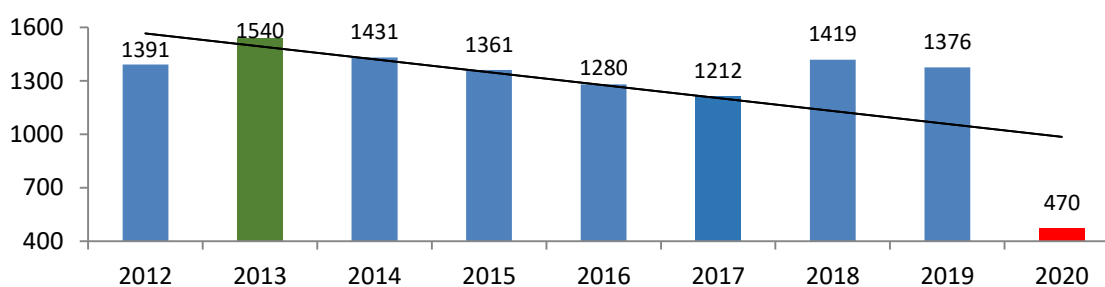
Формирањем Здравственог савета Србије, 2009. године, омогућени су услови за акредитацију стручних скупова у систему здравствене заштите. Здравствени савет Србије је стручно, саветодавно тело чије чланове бира Народна скупштина Републике Србије из редова еминентних стручњака из области здравствене заштите, стоматолошке заштите, струковних удружења лекара и САНУ. Једна од активности Савета је да врши процену квалитета програма континуиране едукације здравствених радника и здравствених сарадника, односно акредитацију програма континуиране едукације. Међутим, у 2020. години је знатан број скупова одржан on -line, а Здравствени савет није успоставио механизме за акредитацију ових скупова, већ само за електронско решавање тестова.

Бројна истраживања широм света усмерена су на изналажење најуспешнијих начина едукације здравствених радника, који ће унапређивати њихова знања, вештине, перформансе и исходе. Широко коришћене методе попут стручних конференција и семинара, унапређују знање, али имају мали утицај на побољшање професионалне праксе. (7) Препоруке су да програми континуиране медицинске едукације треба да се фокусирају на клиничке проблеме и обезбеђују информације које здравствени радници могу користити у пракси. (8) Највећи ефекти се постижу када су програми интерактивни, користе различите методе рада и дизајнирани су за мале групе лекаре исте специјалности. (9) Такође, програми континуиране едукације морају бити прилагођени различитим стиливима учења, с обзиром да међу здравственим радницима постоје разлике у стиливима учења (између хирурга и интерниста, интерниста и психијатара, између жена и мушкараца и др). (10)

Резултати

У 8 болница у Београду у току 2020. године није одржана ниједна радионица, едукативни скуп и семинар и то су: КБЦ „Звездара“, КБЦ „Земун“, Клиника за неурологију и психијатрију за децу и омладину, Институт „Бањица“, Институт за рехабилитацију, Специјална болница за болести зависности, Специјална болница за ендемску нефропатију и Завод за психофизиолошке поремећаје и говорну патологију, док Клиника за рехабилитацију „Др М. Зотовић“ и Институт за медицину рада Србије нису доставили податке. У преосталих 16 болница је одржано 470 стручних скупова, што је знатно мање у односу на претходне године (графикон 7). У периоду од 2012. до 2019. године, број радионица, едукативних скупова и семинара има опадајући тренд који није статистички значајан ($b=-17,238$, $p=0,291$), као и периоду 2012-2020. године ($b=-72,483$, $p=0,070$).

Графикон 7. Број акредитованих едукативних скупова одржаних у болницама у Београду, 2012-2019.

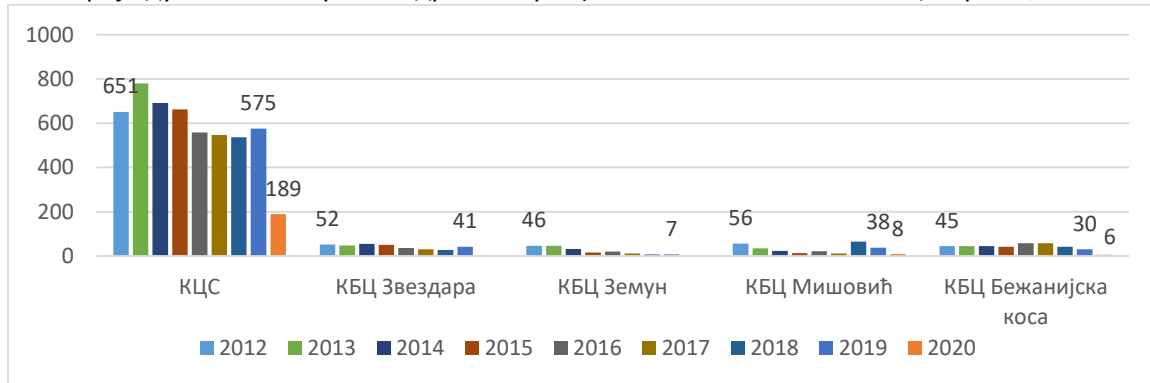

Напомена: подаци за 2020. годину се односе само на 16 болница.

Највише едукативних скупова је одржано у Клиничком центру Србије, 189 или 40% свих скупова (иако нису све клинике и службе доставиле податке). У осталим болницама број одржаних едукативних скупова је био између 2 и 77.

Иако је број одржаних акредитованих едукативних скупова у Клиничком центру Србије већи у односу на друге установе, овај показатељ има најмању вредност у 2020. години и опадајући тренд, који је статистички значајан и у периоду 2012-2019. године ($b=-27,226$, $p=0,023$), и од 2012-2020. године ($b=-48,133$, $p=0,011$). Број одржаних едукативних скупова у клиничко-болничким центрима, у 2020. години је 6 у КБЦ „Бежанијска коса“, а 8 у КБЦ „Др Д. Мишовић“, док за остале две болнице нема података (графикон 8). У анализираном периоду, овај показатељ има опадајући тренд, али без статистичке значајности у КБЦ „Др Драгиша Мишовић“ ($b=-1,633$, $p=0,565$) и КБЦ „Бежанијска коса“ ($b=-3,133$, $p=0,127$). Статистички значајан опадајући тренд је у КБЦ „Звездара“ ($b=-3,190$, $p=0,03$) и КБЦ „Земун“ ($b=-6,226$, $p=0,001$) у периоду 2012-2019. године.

Графикон 8. Број едукативних скупова одржаних у КЦС и клиничко-болничким центрима, 2012-2020.

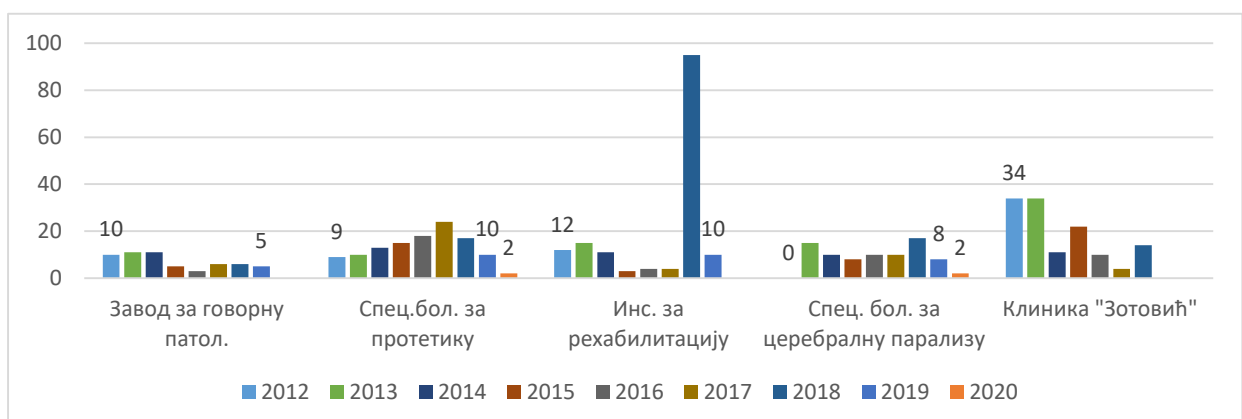

У болницама за рехабилитацију, податке су доставиле само Специјална болница за рехабилитацију и ортопедску протетику и Специјална болница за церебралну парализу и развојну неурологију где су одржана по 2 акредитована едукативна скупа (графикон 9).

Овај показатељ има статистички значајан опадајући тренд у периоду од 2012-2019. године у Заводу за психофизиолошке поремећаје и говорну патологију ($b=-0,917$, $p=0,041$). У Специјалној болници за рехабилитацију и ортопедску протетику у периоду 2012-2019. године тренд је био растући без статистичке значајности ($b=0,929$, $p=0,268$), а у периоду 2012-2020. године тренд је опадајући ($b=-0,183$, $p=0,839$). Растући тренд без статистичке значајности је у Специјалној болници за церебралну парализу и развојну неурологију у периоду 2012-2020. године ($b=0,810$, $p=0,340$).

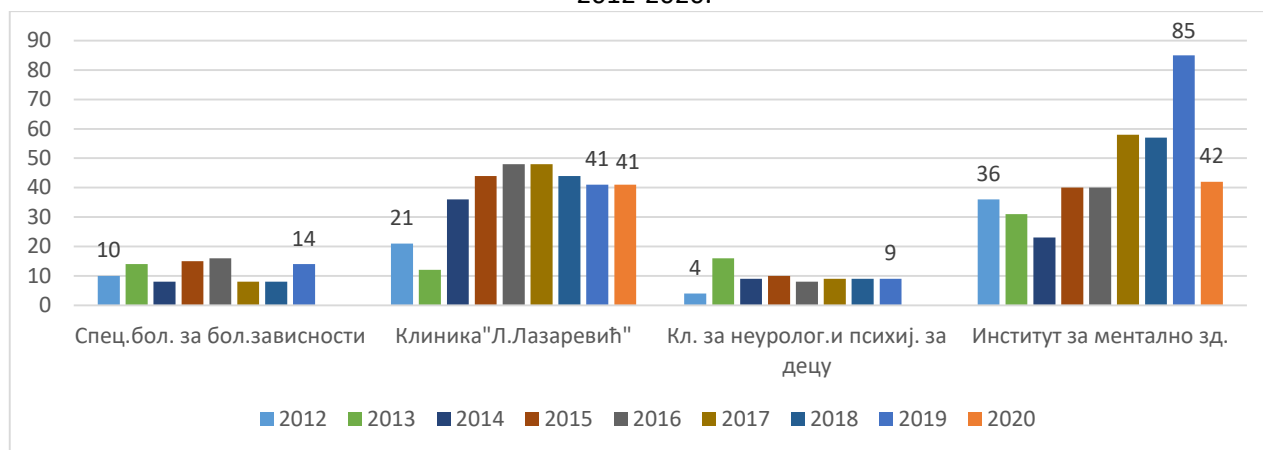
У Институту за рехабилитацију у 2018. години је забележено вишеструко повећање у односу на остале године што указује на сумњив квалитет извештавања. Клиника за рехабилитацију „Др М. Зотовић“ није доставила податке за 2019. и 2020. годину, а у претходних 7 година број одржаних едукативних скупова има опадајући тренд, који је статистички значајан ($b=-4,321$, $p=0,037$).

Графикон 9. Број едукативних скупова одржаних у болницама за рехабилитацију у Београду, 2012-2020.

У болницама које се баве заштитом менталног здравља, податке за 2020. годину су доставили Институт за ментално здравље (42 скупа) и Клиника за психијатријске болести „Др Лаза Лазаревић“ (графикон 10). У Институту за ментално здравље овај показатељ има статистички значајан растући тренд у периоду 2012-2020. године ($b=4,533$, $p=0,047$), као и у Клиници за психијатријске болести „Др Лаза Лазаревић“ ($b=3,17$, $p=0,043$). У преостале две болнице број одржаних едукативних скупова у претходним годинама је био знатно мањи, а тренд у периоду 2012-2019. године је био опадајући и у Клиници за неурологију и психијатрију за децу и омладину ($b=-0,024$, $p=0,967$) и у Специјалној болници за болести зависности ($b=-0,012$, $p=0,984$).

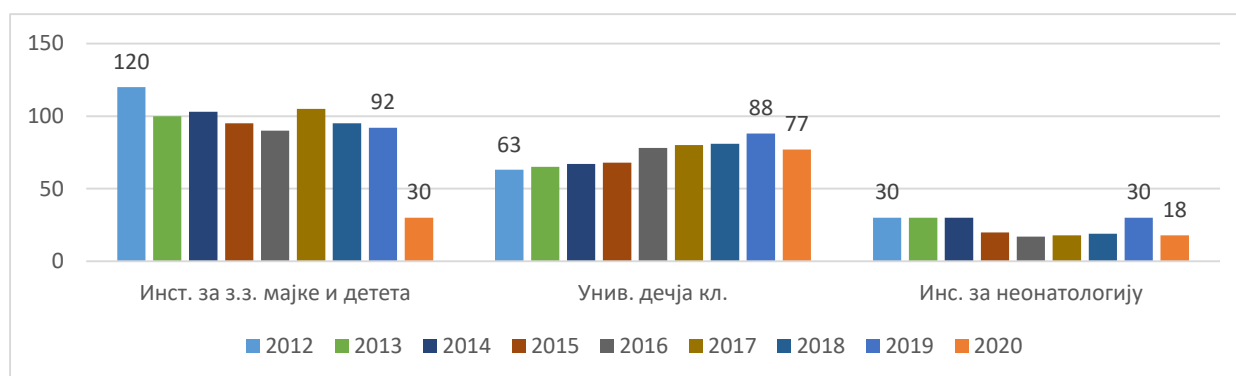
Графикон 10. Број едукативних скупова одржаних у болницама за заштиту менталног здравља у Београду, 2012-2020.

Међу педијатријским болницама у Београду, највећи број едукативних скупова у 2020. години је одржан у Универзитетској дечјој клиници (77), док је у свим ранијим годинама највећи број био у Институту за здравствену заштиту мајке и детета Србије (графикон 11). Међутим, број одржаних едукативних скупова је мањи у односу на претходне године у свим болницама, а тренд овог показатеља је значајно опадајући у Институту за здравствену заштиту мајке и детета Србије ($b=-6,500$, $p=0,031$). За разлику од Института, у Универзитетској дечјој клиници се број одржаних едукација константно повећава и има највећу вредност у 2019. години, 88, а тренд је статистички значајно растући ($b=2,750$, $p=0,002$).

У Институту за неонатологију, број одржаних едукативних скупова је знатно мањи у односу на остале две педијатријске болнице. Тренд показатеља је растући, без статистичке значајности ($b=1,200$, $p=0,140$).

Графикон 11. Број едукативних скупова одржаних у педијатријским болницама у Београду, 2012-2020.

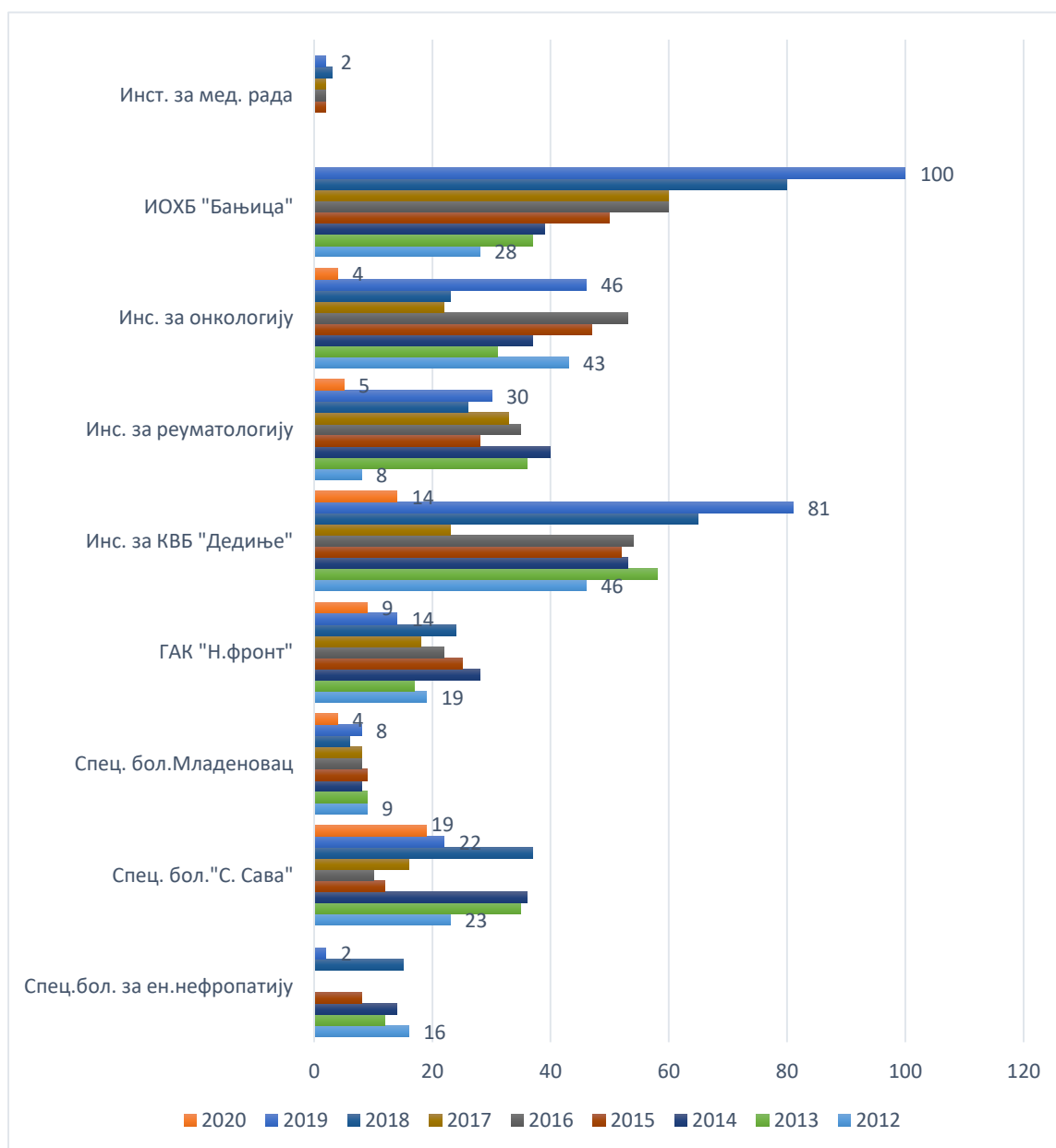
У групи преосталих болница, за разлику од ранијих година, највећи број едукативних скупова је одржан у Специјалној болници за цереброваскуларне болести „Свети Сава, 19 (графикон 12). Статистички значајан растући тренд овог показатеља је присутан само у Институту „Бањица“ у периоду 2012-2019. године ($b=9,429$, $p=0,000$). У Институту за кардиоваскуларне болести „Дедиње“ тренд је био растући од 2012. до 2019. године ($b=3,869$, $p=0,274$), а у периоду 2012-2020. године смер је обрнут ($b=-1,067$, $p=0,713$). И у Институту за реуматологију, где је одржано 5 скупова у 2020. години, тренд је био растући до 2019. године ($b=1,071$,

$p=0,521$), а у периоду 2012-2020. године опадајући ($b=-0,883$, $p=0,611$). Број одржаних скупова у Специјалној болници за интерне болести Младеновац у посматраном периоду се креће између 6 и 9, а и у овој установи тренд је био растући до 2019. године ($b=0,833$, $p=0,328$), а у периоду 2012-2020. године је значајно опадајући ($b=-0,467$, $p=0,015$).

У ГАК „Народни фронт“ у 2020. години је одржано 9 едукативних скупова, што је најмања вредност у посматраном периоду, а тренд је опадајући ($b=-1,067$, $p=0,175$). И у Специјалној болници за цереброваскуларне болести „Свети Сава, где је одржано 19 скупова, тренд је опадајући ($b=-0,817$, $p=0,578$), као и у Институту за онкологију и радиологију Србије, где су одржана само 4 скупа, ($b=-2,733$, $p=0,190$). Опадајући тренд овог показатеља је присутан и у Специјалној болници за ендемску нефропатију за период 2012-2019. године ($b=-1,583$, $p=0,143$).

У Институту за медицину рада Србије „Др Драгомир Карајовић“ број одржаних едукативних скупова у периоду од 2015-2019. године, за које је Институт доставио податке, се креће између 2 и 3.

Графикон 12. Број едукативних скупова одржаних у осталим болницама у Београду, 2012-2020.

3. Број акредитованих програма континуиране медицинске едукације, а чији су носиоци (предавачи) запослени у здравственој установи

- *Извештава се као апсолутни број акредитованих програма континуиране медицинске едукације, од стране Здравственог савета Србије, у току календарске године, а чији су носиоци (предавачи) запослени у здравственој установи.*

Правилником о ближим условима за спровођење континуиране едукације за здравствене раднике и здравствене сараднике („Службени гласник РС“ бр. 2/2011, 23/2016 и 31/2018), дефинисано је да Здравствени савет Србије врши акредитацију програма континуиране медицинске едукације, најмање 4 пута годишње под условом да:

- 1) програм побољшава знање, вештине и стручност учесника;
- 2) програм је заснован на најновијим сазнањима и достигнућима струке;
- 3) бави се темама од већег социо-медицинског значаја;
- 4) доприноси побољшању квалитета професионалног рада дефинисане циљне групе;
- 5) је јасно дефинисана тема и циљна група заснована на образовању и здравственој специјализацији, врсти сталног образовања, садржају, распореду, предавачима, референцама и дужини програма и интелектуалном власништву;
- 6) програм одобри стручно тело организатора програма континуираног образовања, а ако такво тело нема одобрење организатора, даје га стручно тело одговарајућег удружења здравствених радника или одговарајући факултет;
- 7) предавач акредитованог програма је особа која има најмање пет година радног искуства и најмање исти ниво образовања као студенти.

Поступак континуиране едукације могу спроводити факултети, школе здравствене струке, коморе здравствених радника, здравствене установе, приватна пракса и удружења здравствене струке, Агенција за лекове и медицинска средства Србије, Агенција за акредитацију здравствених установа, Управа за биомедицину, као и друге јавне агенције, органи и организације над којима надзор врши Министарство здравља.

Запослени у здравственој установи, носиоци програма континуиране едукације, су уложили додатни напор у припрему и организацију наведеног програма, примењујући најновија доступна знања из области за коју је програм акредитован. Преносећи знања колегама, запослени обнављају и усавршавају своја знања и унапређују и свој квалитет рада.

Резултати

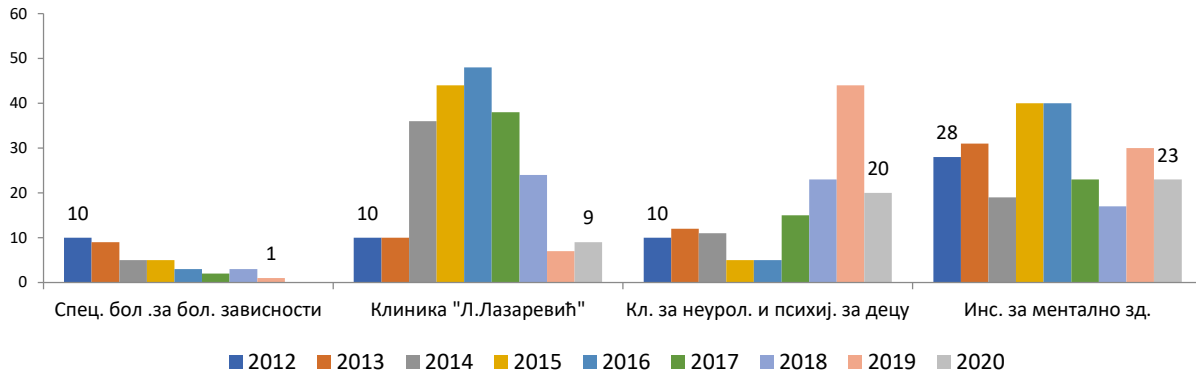
Према добијеним извештајима у току 2020. године, у 18 болница у Београду је акредитован 501 програм континуиране едукације чији су носиоци (предавачи) запослени у здравственој установи (графикон 13). То је двоструко мање у односу на претходну годину, с обзиром да недостају подаци за КБЦ „Звездара“, Институт „Бањица“, Специјалну болницу за болести зависности, Специјалну болницу Младеновац, Специјалну болницу за ендемску нефропатију, Клинику за рехабилитацију „Др М. Зотовић“, Завод за говорну патологију и Институт за медицину рада Србије. Број акредитованих програма у болницама у Београду чији су носиоци запослени, показује растући тренд у периоду 2012-2019. године, који нема статистичку значајност ($b=17,155$, $p=0,163$), а опадајући тренд у периоду 2012-2020. године ($b=-30,617$, $p=0,323$).

Највише акредитованих програма чији су предавачи запослени из установе, према очекивању, било је у највећој болници, Клиничком центру Србије, 266 или 53% од укупног броја, иако су подаци из ове установе некомплетни. Међутим, овај број је већи од укупног броја свих акредитованих програма у КЦС, па се поставља питање тачности података.

Од болница које се баве заштитом менталног здравља, по највећем броју акредитованих програма континуиране медицинске едукације, чији су носиоци запослени у установи, у 2020. години, истичу се Институт за ментално здравље (23) и Клиника за неурологију и психијатрију за децу и омладину (20), (графикон 16). У анализираном периоду овај показатељ има опадајући тренд у Клиници за психијатријске болести „Др Лаза Лазаревић“ ($b=-0,717$, $p=0,762$) и у Институту за ментално здравље ($b=-0,733$, $p=0,531$), као и у Специјалној болници за болести зависности ($b=-1,298$, $p=0,000$) у периоду 2012-2019. године.

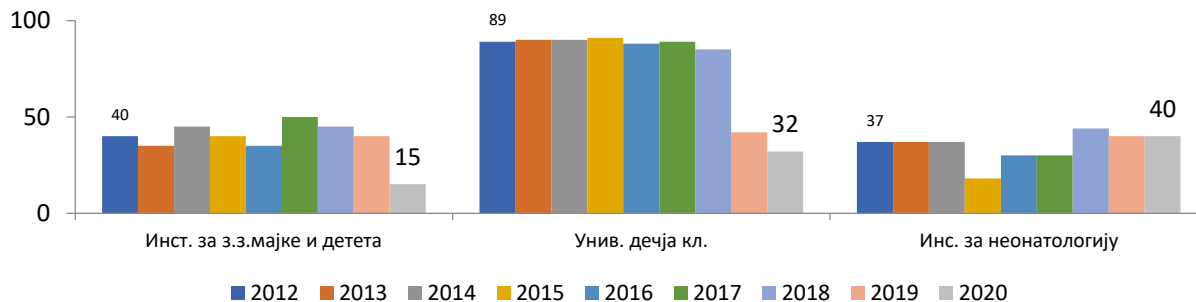
Растући тренд је у Клиници за неурологију и психијатрију за децу и омладину ($b=2,833$, $p=0,062$).

Графикон 16. Број акредитованих програма континуиране медицинске едукације чији су носиоци запослени у болницама за заштиту менталног здравља у Београду

У педијатријским болницама у Београду, у 2020. години број акредитованих програма чији су предавачи запослени у установи, је био највећи у Институту за неонатологију, 40 (графикон 17). У анализираном периоду, овај показатељ има растући тренд у Институту за неонатологију ($b=0,783$, $p=0,481$), а опадајући тренд у Универзитетској дечјој клиници ($b=-6,400$, $p=0,017$) и Институту за здравствену заштиту мајке и детета Србије ($b=-1,250$, $p=0,367$).

Графикон 17. Број акредитованих програма континуиране медицинске едукације чији су носиоци запослени у педијатријским болницама у Београду

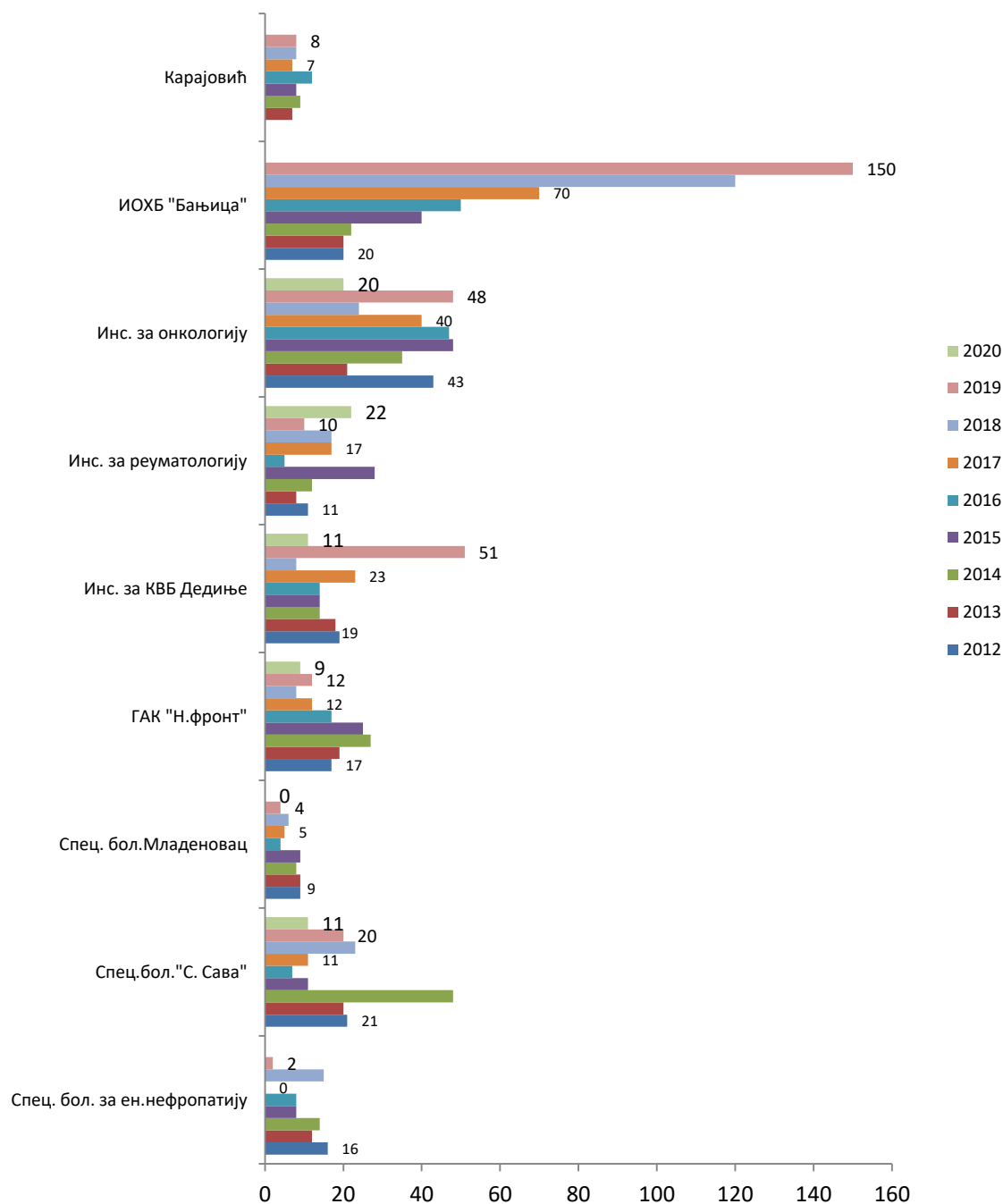
Од осталих болница у Београду, највише акредитованих програма чији су носиоци запослени у установи било је у Институту за реуматологију, 22 (графикон 18).

Тренд овог показатеља је растући, али без статистичке значајности у Институту за кардиоваскуларне болести „Дедиње“ ($b=1,067$, $p=0,553$) и Институту за реуматологију ($b=0,817$, $p=0,420$), као и у Специјалној болници за ендемску нефропатију ($b=0,012$, $p=0,991$) у периоду 2012-2019. године.

Овај показатељ има статистички значајан опадајући тренд у: Специјалној болници за интерне болести Младеновац ($b=-0,983$, $p=0,002$) и ГАК „Народни фронт“ ($b=-1,733$, $p=0,032$), а опадајући тренд без статистичке значајности у Специјалној болници за цереброваскуларне болести „Свети Сава“ ($b=-1,500$, $p=0,377$), Институту за онкологију и радиологију Србије ($b=-0,683$, $p=0,682$), као и у Институту за медицину рада Србије „Др Драгомир Карајовић“, од 2013-2019. год. ($b=-0,693$, $p=0,294$).

У Институту „Бањица“ у периоду од 2012. до 2019. године број акредитованих програма чији су предавачи запослени у установи, има статистички значајан растући тренд у ($b=18,619$, $p=0,001$).

Графикон 18. Број акредитованих програма континуиране медицинске едукације чији су носиоци запослени у осталим болницама у Београду

4. Постојање плана едукације за све запослене у здравственој установи

- Извештава се само да ли установа има план едукације за све запослене за календарску годину, са ДА или НЕ.

Резултати

Према добијеним извештајима, као и ранијих година, све болнице у Београду имају планове едукације за запослене у 2020. години.

ЗАКЉУЧАК

Здравствену заштиту у болницама у Београду, у 2020. години, је пружало 16.907 здравствених радника и сарадника (податке нису доставили Институт за медицину рада Србије и Клиника за рехабилитацију „Др Мирослав Зотовић“). У складу са Законом о здравственој заштити, они имају право и дужност да у току рада стално прате развој медицинске и других одговарајућих наука, као и да се стручно усавршавају ради одржавања и унапређења квалитета свога рада.

Рад здравствених установа у 2020. години је обележила епидемија заразне болести COVID-19. У оквиру противепидемијских мера, током већег дела године је било забрањено организовање већих скупова, због чега су одржаване on-line едукације. Међутим, у склопу праћења показатеља квалитета, није дефинисан начин праћења и извештавања учесника који су похађали овај вид едукација. Због тога, као и чињенице да неке болнице евидентирају само учеснике екстерних едукација за које је здравствена установа сносила трошкове, а не и интерних едукација, постоје велике разлике између установа у приказаним резултатима о учешћу запослених у стицању и обнови знања и вештина током 2020. године.

У 18 болница које су доставиле податке за 2020. годину, око 58% здравствених радника и сарадника је учествовало у обнови знања и вештина о трошку установе.

Посматрано по болницама, овај показатељ има вредности од 0,6% до 100%, колико износи у 4 болнице. У анализираном периоду од 2012. до 2020. године, тренд овог показатеља је растући, али без статистичке значајности само у: Институту за реуматологију, ГАК „Народни фронт“ и Специјалној болници „Свети Сава“.

Током 2020. године у болницама је одржано 470 акредитованих едукативних скупова, радионица и семинара, а запослени из болнице су били носиоци (предавачи) у 501 акредитованом програму. Број одржаних акредитованих скупова је значајно повећан у периоду од 2012. до 2020. године у 3 болнице (Клиника за психијатријске болести „Др Лаза Лазаревић“, Институт за ментално здравље, Универзитетска дечја клиника), а смањен у 3 (КЦС, Институт за здравствену заштиту мајке и детета Србије и Специјална болница за интерне болести Младеновац).

Број акредитованих стручних скупова чији су носиоци запослени у болници има статистички значајан и то опадајући тренд у 7 болница: КБЦ „Земун“, КБЦ „Бежанијска коса“, КБЦ „Др Д. Мишовић“, Универзитетској дечјој клиници, ГАК „Народни фронт“, Специјалној болници „Свети Сава“ и Специјалној болници за рехабилитацију и ортопедску протетику. Значајан растући тренд није забележен ни у једној болници у овом периоду.

Добијени резултати су показали да постоји велика неуједначеност здравствених установа у евидентирању показатеља у области стицања и обнове знања. Неке болнице евидентирају само учеснике екстерних едукација, неке болнице евидентирају само акредитоване програме континуиране едукације, док неке болнице евидентирају све одржане едукативне скупове и семинаре. Такође, не постоји јединствен приступ за евидентирање online едукација. Због тога је неопходно да се Методолошким упутством за поступак извештавања показатеља квалитета, прецизније дефинише начин евидентирања показатеља квалитета у области стицања и обнове знања и вештина здравствених радника и сарадника, као и механизми контроле добијених података и тиме постигне уједначено извештавање и омогући поређење добијених резултата.

ЛИТЕРАТУРА

1. Kendall-Gallagher D, Blegen MA. Competence and certification of registered nurses and safety of patients in intensive care units. *Am J Crit Care*. 2009;18(2):106-114. Доступно на: <https://dx.doi.org/10.4037%2Fajcc2009487> Приступљено: 10.06.2020
2. Covell CL, Sidani S. Nursing intellectual capital theory: testing selected propositions. *J Adv Nurs*. 2013; 69(11): 2432-45. Доступно на: DOI: [10.1111/jan.12118](https://doi.org/10.1111/jan.12118) Приступљено: 8.06.2020
3. Kendall-Gallagher D, Aiken LH, Sloane DM, Cimiotti JP. Nurse specialty certification, inpatient mortality, and failure to rescue. *J Nurs Scholarsh*. 2011;43(2):188-194. . Доступно на: <https://dx.doi.org/10.1111%2Fj.1547-5069.2011.01391.x> Приступљено: 10.06.2020
4. Prystowsky J, Bordage G, Feinglass J. Patient outcomes for segmental colon resection according to surgeon's training, certification, and experience. *Surgery* 2002; (132), 4: 663-672. Доступно на: <https://doi.org/10.1067/msy.2002.127550> Приступљено: 10.06.2020
5. Norcini J, Lipner R, Kimball H. Certifying Examination Performance and Patient Outcomes Following Acute Myocardial Infarction. *Medical Education* 2002; 36(9):853-9. Доступно на: <https://doi.org/10.1046/j.1365-2923.2002.01293.x> Приступљено: 10.06.2020
6. Sherman L, Nishigori, H. Current State and Future Opportunities for Continuing Medical Education in Japan. *Journal of European CME* 2020;9:1. 1729304. . Доступно на: <https://doi.org/10.1080/21614083.2020.1729304> Приступљено: 8.06.2020
7. David D, Thomson MA, Oxman A, et al. Changing Physician Performance: A Systematic Review of the Effect of Continuing Medical Education Strategies. *JAMA* 1995; 274(9):700-5. Доступно на: <https://doi.org/10.1001/jama.274.9.700> Приступљено: 10.06.2020
8. Moore D. How Physicians Learn and How to Design Learning Experiences for Them: An Approach Based on an Interpretive Review of Evidence. 2008. Доступно на: <https://www.researchgate.net/publication/303053351> Приступљено: 10.06.2020
9. Mansouri M, Lockyer J. A meta-analysis of CME effectiveness. *J Contin Educ Health Prof*. 2007;27:6–15. Доступно на: <https://doi.org/10.1002/chp.88> Приступљено: 10.06.2020.
10. Collins S , Nanda S, Palmer B, Mohabbat A, Schleck C, Mandrekar J, Mahapatra S, Beckman T, Wittich C. A cross-sectional study of learning styles among continuing medical education participants, *Medical Teacher*. 2018. Доступно на: <http://dx.doi.org/10.1080/0142159x.2018.1464134> Приступљено: 8.06.2020